

FRI-2.207-1-HEF-03

SOCIAL ASSISTANCE OF THE POPULATION FROM NOVO SELO, KRAVENIK AND BATOSHEVO AFTER THE APRIL UPRISING IN 1876²⁴.

Assoc. Prof. Emil Indzhov, PhD

Department of Social and Economic Sciences,

Technical University of Gabrovo

E-mail: indzhov@abv.bg

***Abstract:** This article presents the social assistance of the population of Novo Selo, Kravenik and Batoshevo after the April uprising was suppressed. All charity events organized by the nearby towns of Troyan, Sevlievo, Gabrovo and Lovech are reflected. There is a place for the reaction of foreign diplomatic missions and their significant role for the social assistance of the injured population. It has been pointed out that, despite all these actions, social assistance has failed to stabilize the situation of the population of the affected settlements. Many people are forced to leave their settlements and seek livelihood and alms in nearby and more remote settlements.*

The article reflects the post-Liberty legal initiatives aimed at materially supporting the participants in political movements. It is pointed out that they do not achieve the desired result. The main reason for this is the new Bulgarian political reality and the growing political partisanship.

***Keywords:** Social assistance, April uprising, charity*

ВЪВЕДЕНИЕ

На 23 април 1876 г. кървавото писмо на Т. Каблешков пристига в Ново село. Проведеното на 26 април общо събрание в Горна Оряховица решава въстанието в Северна България да се обяви на 1 май. Последвалото арестуване на Стефан Пешев и някои членове на Севлиевския революционен комитет принуждава съзаклятниците от региона да пристъпят към незабавни действия. На 1 май, по обяд кръвенишкия чорбаджия Фильо Радев свиква събрание в местността Бабан. От Ново село са изпратени представители, които да съобщят за решението. След кратки спорове събранието на Бабан решава - ВЪСТАНИЕ. Новоселчанинът Иван Консулт донася на новоселския комитет писмо от Дядо Фильо, което призовава за бунт. След потвърждаването на вестта местните революционни дейци вземат решение въстанието да се обяви и в Ново село. За главен войвода е избран Никола Дабев, а за подвойводи Аврам Драганов, Нанко Пачника, Велчо Ночев и свещеник Ради поп Михов. На 2 май по обяд даскал Никола Дабев провъзгласява Новоселската република: „На двата боаза вратите са затворени за душманите. Зад нас е нашият закрилник, гордият Балкан. Да пребъде во веки нашата първа република, която днес се роди тук, в Ново село. Като един нека въстанем и образуваме непробиваема стена. Здраво да държим в ръцете си дългоочакваната свобода след петвековна робия. – казва той” За първи знаменосец на новоселските въстаници е определен Васил Попиванов, който вместо недовършеното знаме развява църковните хоругви.

Въстаниците от Кръвеник, Черни връх и Острец заемат отбранителни позиции в Граднишкия боаз, а новоселчени завардват теснините на Дебневския боаз. На 4 май габровската чета, начело с Ц. Дюстабанов влиза в с. Батошево, където обявява въстанието. Така започва деветдневната епопея на балканджиите – най-масовата проява на Априлското въстание в Северна България.

След няколкодневни героични сражения, прояви на нечувана храброст и саможертва гордите балканджии скланят глава пред многобройния противник. Населението на селата Ново село, Кръвеник и Батошево е подложено на зверски кланета от страна на башибозука.

²⁴ Presented a report of October 27, 2017 with the original title in Bulgarian:

Домовете са изпепелени, собствеността е разграбена. Оцелелите след погрома остават без подслон, храна и най-елементарни условия за съществуване.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Статистиката на жертвите и грабежите не е напълно точна. Тя е дело на различните анкетни комисии, но въпреки разминаването в данните те са потресаващи. Едно от най-цитираните донесения е на австрийския консул в Русе Монтлонг до граф Д. Андраши. Той посочва, че в Ново село са изгорени 349 къщи, 268 дюкяна, 2 църкви и 1 манастир; в Кръвеник 120 къщи, 87 хамбара, 38 дюкяна и 1 църква; в Батошево 63 къщи, 263 хамбара, 38 дюкяна и 1 църква. За Ново село са посочени 149 убити, за Кръвеник – 60, а за Батошево – 45. Ограбените къщи са съответно: 1173 в Ново село, 270 в Кръвеник и 656 в Батошево. Загубите на едър и дребен рогат добитък са десетки хиляди глави. (Lalev, Iv., 2006)

В тази изключително тежка обстановка помощ на оцелелите жители на въстаналите селища оказват редица благотворителни комитети, дипломати и родолюбиви българи. Най-активна дейност развиват благотворителните комитети в Троян, Севлиево, Ловеч и Габрово. Троянският комитет се оглавява от учителя Цвятко Златев. Благотворителните действия на ловешкото население са оглавявани от бъдещия министър В. Радославов. (Marangozov, Iv., 1995). Севлиевската градска община съставя комисия с председател Петко Ганчев Коевцалията. Нейната задача е да издири и подпомогне пострадалите. (Kovachev, N., 1987) Благотворителните комитети събират дрехи, обувки, постелки, завивки, храна и други стоки от първа необходимост. Техните представители ги доставят в пострадалите селища. За раздаване на събраните помощи от Севлиево е изпратен Петю Банков, от Габрово – Геновица Добрева и калугерката баба Тонка, от Ловеч – В. Радославов. От Севлиево Хр. Спиридонов, Хр. Владимир, Ив. Денчев, Ст. Медарев и Петко Банков раздават 2-3 пъти зърнени храни, облекло, сол газ и други стоки на населението. Разрешено е на много семейства да ходят да молят за помощ по селищата от другите околии. Най-голяма помощ оказва протестантската евангелска мисия в Севлиево, в лицето на проповедника Гавраил Илиев. Той убеждава евангелисткия представител в Цариград д-р Лонг от необходимостта за изпращане на помощ за пострадалото население. Протестантската мисия отделя значителни суми и закупува за пострадалите нови дрехи, обувки, постелки, царевича, сол, сапун, газени тенекии за топлене на вода. (Marangozov, Iv., 1995), (Lalev, Iv., 2006)

Изключително активна благотворителна дейност, в подкрепа на пострадалите осъществява габровското женско дружество "Майчина грижа". По инициатива на председателката Мария Ганчева част от членовете обикалят пострадалите селища Батошево, Кръвеник и Ново село. Като се запознават с трагедията на жителите на балканските села те организират сред габровци събирането на помощи за пострадалите. (Tsoneva, D., 2003) Със съдействието на жените от дружество "Майчина грижа" на пострадалите са доставени храна, дрехи, покъщнина сапун и газени тенекии за подгриване на вода. Но габровски извършват още едно, много по-голямо благотворително дело. С тяхна подкрепа в града са настанени двадесет сираци от Ново село, за да преживеят през зимата. Така например двете най-малки деца на основателя на революционния комитет в Ново село, участника в майските боеве и заточеник Нанко Пачников – Христо и Стефанка – са настанени в дома на богатия габровски род Велезлиев. След амнистията и завръщането си от остров Кипър той отива в Габрово и взема само своя син, а Стефанка остава в града по неизвестни причини. (Lalev, Iv., 2006)

Част от пострадалото население намира приют в Лясковец, Самоводене и Търново, където попадат под грижите на местното население. (Lalev, Iv., 2006)

След запознаването на европейските дипломатически представители на място с ужасите и трагедията на жителите на въстаналите селища, в благотворителните акции се включват и техните мисии.

На 8 август 1876 г. в Ново село пристига Европейската комисия, която трябва да се запознае със зверствата при потушаване на въстанието. В нейния състав влизат Юджийн Скайлер, княз А. Церетелев, В. Беринг, Е. Калвет и П. Димитров. Комисията е придружавана от Дж. Макгахан. Всички те констатираат извършените ужаси и крайната бедност на

оцелялото население. Членовете на комисията даряват парични средства на пострадалите, за да могат да посрещнат най-надлежните си нужди. "Те пръснали пари на събралия се народ и подарили по няколко лири за черквата и за девическия манастир – пише Ив. Марангозов". (Marangozov, Iv., 1995)

След донесенията на дипломатите и публикуваните статии в европейските медии се разгръщат активни благотворителни кампании за събиране на помощи. Изпратени са помощи от руска, американска и английска страна. В Ново село са доставени 542 потури, 300 аби, 495 сукмана, 290 ямурлука и 450 черги. Руската помощ е предоставена от Хр. Спиридонов от Севлиево и В. Радославов от Ловеч, а английската и американската от П. Димитров. (Marangozov, Iv., 1995),

Руската помощ на пострадалите от с. Кръвеник включва дрехи и зърнени храни, обувки, конци, брадви. Пункт за раздаване на царевича е открит в с. Граднишки колиби. Представител от руското консулство в Пловдив, заедно с Петко Банков раздават 300 оки каменна сол и облекло. Руски пратеник и комисия от кръвеничани в състав: Л. Василев, П. Йонков, М. Василев, Ц. Боевски, М. Киеков и др. издирват отвлечен добитък в Казанлъшко, където са открити и върнати около 800 глави дребен рогат добитък, 120 говеда и 26 биволи. (Kovachev, N., 1972)

При доставянето на чуждестранната помощ не са редки случаите на административен произвол от страна на османската власт. Така например получената помощ от руското генерално консулство в Русе е взета от черкезите. Много от предоставените помощи са иззети под формата на данъци. По този въпрос Феликс Каниц пише следното в едно свое писмо: "Тъй турците са ги ограбвали изцяло и не им е останал и един пфенинг, а тукашната община иска днес от тях да си платят данъците. Значи, това е равноправието между всички поданици на султана и тези останали живи за оплакване жители сега се виждат принудени да тръгнат от град на град да просят милостиня, за да могат да изплатят тежките турски данъци... Как може тогава един работен народ да вирее при такива условия?" (Lalev, Iv., 2006)

Независимо от положените грижи и предоставената помощ положението на много от хората в пострадалите селища не се подобрява. Мнозина са принудени да търсят помощ в близките и по-далечни градове. През зимните месеци след въстанието много жени и деца заминават да просят милостиня. Феликс Каниц пише, че нуждаещи се от пострадалите селища търсят помощ в Свищов. Местното население ги подпомага с дрехи, обувки и храна, но при завръщането си са нападнати от черкези и ограбени. (Lalev, Iv., 2006)

След Освобождението един от най-дискутираните въпроси е този за материалното подпомагане на участниците в освободителните движения. Някои от оцелелите въстаници, разорени, без домове и с разклатено здраве от престоя в турските затвори, се обръщат към правителството за отпускане на пенсия. Това тежко положение най-добре определят думите на кръвениченина Мичо Димов: "След като ни разбиха мене ме хванаха, съдиха ме и затвориха, в окови стоях два месеца, през което време ми разсипаха с бой и изтезания здравето; освен това във времето до което стоях в затвора ми се опропасти имота и сега когато аз болен лежа на едно място съм останал на чужди ръце за едно парче хляб." (Kovachev, N., 1972) За съжаление и по неизвестни причини молбите за помощ на повечето оцелели от въстанието са отхвърлени.

През 1880 г. Народното събрание приема Закон за подобрене положението на бедните поборници от различните движения за освобождението ни и на семействата на загиналите от тях. Според него поборник е всеки, който доброволно е взел действие или доказано участие в политическите движения за освобождението. Поборниците са разделени на две категории: способни и неспособни за работа. Първата категория се ползват с предимство при назначение на държавна служба, предоставяне на земя за прехрана и с данъчни облекчения. За неспособните поборници е предвидено отпускане на ежегодна помощ в размер от 100 до 300 фр. След тяхната смърт, помощта се предоставя на вдовицата, до сключване на втори брак; на децата, до навършване на 18 г.; на маловъзрастни братя и сестри, до навършване на 18 г. и на родители, до тяхната смърт. (Darzhaven vestnik, 1880)

По силата на закона са отпуснати поборнически пенсии на някои от участниците или роднини на загиналите във въстанието в Ново село, Кръвеник и Батошево. Такава получават роднините на водача на въстаниците в Кръвеник Филю Радев. В документа четем: "Дава се от М-вото на Вътрешните дела в удостоверение на това, че съгласно със закона за подобряване положението на бедните от поборниците и на семействата на загиналите от тях и на основание представено свидетелство, издадено от Кръвенишкий селски общински съвет, Севлиево окръжие, на Филя и Божа Христови, деца на обесения през 1876 год. въстаник Христо Филев от с. Кръвеник, Севлиево окръжие се определява годишна пенсия в размер на двеста (200) лева, която да им се издава на месечни дялове при изтичането на всеки месец, като се счита от първи февруарий 1884 година до като Филю достигне 18 годишна възраст, а Божа встъпи в брак. София 9 II 1884 г." (Kovachev, N., 1972)

По закона са отпуснати пенсии и на други от участниците във въстанието. Такива получават кръвеничаните Димо Бабански, Михо Костов, Мичо Димов (Kovachev, N., 1972), батошевците Начо Цонев, Радой Бакалов, Ив. Г. Табаков, Недялко Маринов, дякон Христофор. Но българските политически противоборства и пословичната българска завист довежда до отнемането на поборническите пенсии на редица заслужили дейци. Така например по предложение на консерватора Кольо Попски са отнети пенсиите на голяма част от поборниците в Батошево, с изключение на дякон Христофор. (Kovachev, N., 1987)

ИЗВОДИ

След погрома на Априлското въстание се организират мащабни благотворителни акции в българските земи и чужбина. Те имат за основна цел да подпомогнат пострадалото население. Помощта за района на въстаналите села Ново село, Кръвеник и Батошево е предоставена главно от страна на близките големи градове Габрово, Троян, Севлиево и Ловеч. Най-активните чуждестранни мисии при подпомагането са руската, американската и английската. Дарените стоки и вещи от първа необходимост имат за цел да стабилизират първоначално живота на населението и да му осигурят нормално презимуване. Но благотворителните действия не успяват да достигнат до всички и много хора са принудени да напуснат своите селища и да търсят препитание и милостиня в близки и по-далечни селища.

След Освобождението са предприети законови мерки за подпомагане на участниците в политическите движения. Тяхната цел, да подпомогнат материално всички поборници не е постигната. Основна причина за това е новата българската политическа реалност и разрастващото се политическо партизанство.

REFERENCES

- Darzhaven vestnik (1880). (*Оригинално заглавие: Държавен вестник., 1880, бр. 50.*)
- Kovachev, N. (1972). Minaloto na geroichen Kravenik. Sofia: Izdatelstvo: "Otechestven front" (*Оригинално заглавие: Ковачев, Н., 1972. Миналото на героичен Кръвеник. София: Издателство: "Отечествен фронт".*)
- Kovachev, N. (1987) Batoshevo. Sofia: Izdatelstvo: "Otechestven front" (*Оригинално заглавие: Ковачев, Н., 1987. Батошево. София: Издателство: "Отечествен фронт".*)
- Lalev, Iv. (2006). Apriltzi. Devetdnevната republika pod Maragidik. V.Tarnovo: Izdatelska kashta "VITAL" (*Оригинално заглавие: Лалев, Ив., 2006. Априлци. Деветдневната република под Марагидик. В. Търново: Издателска къща: "ВИТАЛ"*)
- Marangozov, Iv., (1995). Novoselskoto vastanie. Devetdnevната borba pod Maragidik. Varna: Izdatelstvo "Slavena" (*Оригинално заглавие: Марангозов, Ив., 2006. Новоселското въстание. Деветдневната борба под Марагидик. Варна: Издателство "Славена"*)
- Tsoneva, D. (2003). Parvata predsedatelka na zhensko druzhestvo "Maichina griza" – Maria Gavrilova Gancheva. Sbornik "Zhivit za obshtestvenoto blagopoluchie. Gabrovo. (*Оригинално заглавие: Цонева, Д., 2003. Първата председателка на женското дружество "Майчина*

*грижа" – Мария Гаврилова Ганчева. Сборник "Живот за общественото благополучие".
Габрово.*